

Handläggare: Ewa-Britt Ek
Telefon: 08-508 01 401

Till
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

LOV att välja – Lag om valfrihetssystem (SOU 2008:15)

Svar på remiss från kommunstyrelsen
Diarienummer 001-000740/2008

Förslag till beslut

1. Tjänsteutlåtandet utgör svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Olle Johnselius
Stadsdelsdirektör

Ulla Johansson
Verksamhetsområdeschef

Sammanfattning

Regeringen beslutade den 15 mars 2007 att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda förutsättningar för ökad valfrihet vad gäller vård, omsorg och service inklusive särskilt boende som ges till äldre och personer med funktionshinder enligt socialtjänstlagen. I tilläggsdirektiv i december samma år fick utredaren uppdraget att undersöka om det finns förutsättningar för att också använda valfrihetssystemet inom hälso- och sjukvården. Ett förslag till en ny lag om valfrihetssystem (LOV) har presenterats. Förvaltningen ställer sig i allt väsentligt positiv till förslaget och har valt att endast kommentera några punkter i den föreslagna nya lagen.

Bilagor

1. Remissen i sammandrag.
2. Pensionärsrådet synpunkter i ärendet.

Remissen

Kommunstyrelsen har för yttrande senast den 30 april 2008 remitterat den statliga Frittvalutredningens betänkande "Lov att välja – Lag om valfrihetssystem" (SOU 2008:15) till stadsdelsnämnderna Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta, Södermalm, Skarpnäck, Älvsjö och Skärholmen samt till Socialtjänstnämnden, Äldrenämnden, Utbildningsnämnden och Kommunstyrelsens handikappråd.

Ärendets beredning

Detta remissvar har beretts inom verksamhetsområdet omsorg om personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg. Ärendet har behandlats i det lokala pensionärsrådet vid sammanträde 2008-04-10. Pensionärsrådets synpunkter i ärendet framgår av bilaga 2.

Betänkandet

Regeringen beslutade den 15 mars 2007 att tillsätta en utredning med uppdrag att utreda förutsättningar för ökad valfrihet vad gäller vård, omsorg och service inklusive särskilt boende som ges till äldre och personer med funktionshinder enligt socialtjänstlagen. I tilläggsdirektiv i december samma år fick utredaren uppdraget att undersöka om det finns förutsättningar för att också använda valfrihetssystemet inom hälso- och sjukvården.

Utredningens förslag

Utredaren föreslår att det införs en lagvalsparagraf i lagen om offentlig upphandling (LOU), eftersom denna lag är obligatorisk att tillämpa när offentlig sektor ska anskaffa varor och tjänster. Vidare föreslås att en ny lag, lag om valfrihetssystem (LOV), införs. Det nya lagförslaget är en s.k. förfarandelag, som anger hur myndigheten ska förfara vid inköp av tjänster, då en enskilde brukaren ska få rätt att välja utförare från en lista av godkända leverantörer. LOV är ett alternativ till LOU och kan tillämpas för socialtjänster och hälso- och sjukvårdstjänster enligt bilaga 3, B-tjänster i LOU. Med införandet av LOV kommer kommunen att ha tre möjliga alternativ, nämligen att driva verksamheten i egen regi, att upphandla enligt LOU eller att skriva avtal med externa utförare enligt LOV.

LOV är en frivillig lag. Det är upp till varje myndighet att använda den, under förutsättning att kommunfullmäktige beslutat att lagen ska tillämpas och att annonsering skett i den nationella databasen. Myndighetens syfte med att konkurrensutsätta en verksamhet blir avgörande för vilken lag som ska tillämpas.

För att kunna tillämpa LOV måste vissa krav uppfyllas. Kraven ska fastställas i ett förfrågningsunderlag. Av förfrågningsunderlaget ska framgå de krav en utförare måste uppfylla för att ett avtal ska kunna ingås. Den ekonomiska ersättningen för tjänsten ska ha fastslagits i förväg och framgå av förfrågningsunderlaget. Alla utförare, i princip även verksamhet som drivs i egen regi, får ersättning enligt samma principer. Vidare ska det i förfrågningsunderlaget finnas en beskrivning av tjänsten, kontraktsuppgifter, regler för uppföljning samt övriga avtalsvillkor. Förfrågningsunderlaget ska vara lättillgängligt för intresserade utförare och därför finnas i en nationell databas, som enligt utredarens förslag ska administreras av Ekonomistyrningsverket, ESV. Den

myndighet som vill tillämpa lagen måste löpande annonsera i denna nya nationella databas för valfrihetssystem.

Leverantörer som är intresserade av att utföra tjänster inom myndighetens valfrihetssystem lämnar sin ansökan till myndigheten. Myndigheten bedömer om utföraren uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget. Alla utförare som uppfyller kraven måste accepteras av myndigheten och antas i systemet. Ett avtal enligt civilrättsliga regler tecknas mellan utföraren och myndigheten. Utförarna har därefter att konkurrera om brukarna med god kvalitet.

Ett grundläggande krav som finns i EG-rätten är rätten att få sin sak prövad. För den utförare som inte blir godkänd, införs därför i den föreslagna lagen om valfrihetssystem en möjlighet att hos allmän domstol begära överprövning.

Enligt lagförslaget ansvarar myndigheten för att brukarna får information om valfrihetssystemet och om samtliga de utförare som brukaren kan välja mellan. Informationen ska vara saklig och lättförståelig och det ska finnas uppgifter som gör det möjligt för den enskilde att jämföra de olika utförarna.

Den enskilde brukaren ska av myndigheten stödjas i valet av utförare vilket innebär att biståndshandläggaren får en än mer viktig roll. Den brukare som inte kan eller vill välja ska kunna avstå, men blir då hänvisad till det ickevalsalternativ som myndigheten i förväg har bestämt. För att inte någon specifik utförare ska gynnas ska det vara klargjort vad som gäller om inget val görs. Samma kvalitetskrav ställs på ickealternativet som på övriga utförare.

Brukare ska även på ett enkelt sätt ges möjlighet till byte av utförare.

Myndigheten ansvarar för att uppföljningen och kontrollen av såväl de externa utförarna som egenregiverksamheten fungerar väl.

Då socialtjänstlagens bestämmelse om när biståndsbeslut ska verkställas i sin nuvarande form kan inskränka den enskildes möjlighet att välja utförare, föreslår utredaren ett tillägg till socialtjänstlagen. Ändringarna är nödvändiga för att en brukare ska kunna välja att avvakta med en insats, för att få den av en viss utförare och utan att kommunen riskerar en särskild avgift för icke verkställt beslut. Har beslutet inte verkställts inom ett år ska det omprövas.

I förslaget till den nya lagen om valfrihet behandlar utredaren även frågor rörande kvalitet, tilläggstjänster, kommunal samverkan kring ett valfrihetssystem och utförare i annan kommun m.m.

Den nya lagen om valfrihetssystem och ändringarna i socialtjänstlagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

Förvaltningens kommentarer och synpunkter

Förvaltningen ställer sig i allt väsentligt positivt till förslaget till ny lag om valfrihet (LOV) och har valt att endast kommentera några av de områden som förslaget behandlar.

Större möjlighet för små företag, större mångfald

I ett upphandlingsförfarande enligt LOU tävlar utförare med varandra om att få teckna avtal med den upphandlande enheten. Många gånger är det endast ett kontrakt som utförarna tävlar om, även om det också förekommer att den upphandlande enheten tecknar avtal med flera leverantörer. Regelverket kring upphandlingar enligt LOU ställer höga krav på anbudsgivarna eftersom det föreligger en konkurrenssituation mellan utförarna vid tidpunkten för tilldelningsbeslutet. Detta kan medföra svårigheter för små företag att ta sig in på marknaden. Inom staden finns sedan tidigare erfarenhet av system för valfrihet för brukare genom det kundvalssystem som införts vad avser hemtjänst, avlösning och ledsagning. Kundval planeras även att införas vad gäller vård- och omsorgsboende. Utförare inom det nuvarande kundvalssystemet är upphandlade i konkurrens enligt LOU.

Inom ramen för den nya lagen, LOV, blir samtliga utförare som uppfyller kraven i förfrågningsunderlaget godkända och får teckna kontrakt med myndigheten. Eftersom det i detta fall inte föreligger en konkurrenssituation, har små och nystartade företag större möjligheter att ta sig in på marknaden och en utökad mångfald av utförare kan skapas som den enskilde kan välja mellan. Det är i detta sammanhang angeläget att peka på att de krav som ställs i förfrågningsunderlaget är rimliga i förhållande till de mål som eftersträvas.

Enligt förvaltningens mening bör det uppmärksammas att den ökade möjligheten för små och nystartade företag att komma in på marknaden kan komma att innebära att utbudet av utförare blir alltför stort, vilket kan upplevas negativt när den enskilde brukaren står inför en valsituation.

Kvalitetskonkurrens

Eftersom utförarna inte kan påverka ersättningen för utförda insatser, innebär det att det inom ramen för valfrihetssystemet i stället skapas en kvalitetskonkurrens. En dålig kundtillfredsställelse leder till att den enskilde väljer en annan utförare, vilket i sin tur leder till att utförarna måste utveckla verksamheten för att kunna tillgodose brukarnas behov. Ett system där brukarna har friheten att välja utförare bör i en förlängning innebära att den aktuella marknaden självsaneras.

Enhetliga och tydligt utformade krav

I och med att den föreslagna lagen, LOV, införs kommer det inte att finnas någon tvekan om huruvida ett avtalsförhållande föreligger eller inte mellan kommunen och utföraren, varför utredaren inte anser att det finns ett behov av några nationella krav och kvalitetskriterier. Några hinder för kommunspecifika kvalitetskrav har utredaren inte funnit, så länge villkoren uppfyller de nationella kraven i gällande rätt och de EG-rättsliga principer som gäller i detta sammanhang. Möjlighet finns att ha flera valfrihetssystem för olika tjänster t.ex. ett för hemtjänst, ett för särskilt boende m.fl. Väljer

staden att konkurrenspröva verksamhet enligt LOV är det, enligt förvaltningens mening, av stor vikt att denna konkurrensprövning sker via staden centralt och att staden centralt därvid utformar enhetliga och tydliga regler och kvalitetskrav för de olika verksamheter/tjänster som avses. Staden centralt bör även svara för en enhetlig utformning av det informationsmaterial som ska rikta sig till brukarna för att de i valsituationen lätt ska kunna jämföra de olika utförarnas verksamhet och kvalitet.

Förändrad roll för biståndshandläggare

Förvaltningen kan konstatera att biståndshandläggarnas roll på vissa punkter kommer att förändras bl.a. genom att biståndshandläggaren i högre grad än för närvarande ska kunna ge stöd och service till den enskilde i en valsituation. Samtidigt ska biståndshandläggaren vara neutral i förhållande till de utförare som finns på marknaden, vilket är en viktig uppgift i ett valfrihetssystem. För att kunna förmedla rättvisande och konkurrensneutral information om de olika utförarna, ser förvaltningen att biståndshandläggarna i en större utsträckning än hittills måste hålla sig ajour med de olika företagens eventuella profiler och inriktningar samt hur och med vilken kvalitet de utför sina insatser. Detta kan bli en svår och omfattande uppgift om antalet utförare blir alltför stort.

Fokus på uppföljning

I ett valfrihetssystem med en stor mångfald av utförare, ökar kravet på myndighetens uppföljning och utvärdering av verksamheterna. Förvaltningen ser här ett behov av utökade resurser för utveckling av rutiner och system för uppföljning, inte minst vad gäller rutiner och modeller för uppföljning m.m. som tydliggör ansvarsfördelningen mellan staden centralt och stadsdelsförvaltningarna.
